

Utredning om Lex Sarahrapport 2016-061-029 enligt 14 kap. 3 § SoL – Dataintrång i en klients skyddade uppgifter

Datum för inledd utredning

Anledning till utredning

- Förvaltningschefens beslut med anledning av en skriftlig rapport enligt bilaga.
- Förvaltningschefens beslut med anledning av en muntlig rapport enligt bilaga.

Medborgarförvaltningens motivering till att inleda utredning

Sakfrågan: Dataintrång i en klients skyddade uppgifter

Datum för den inträffade: 2016-05-02 – 2016-07-04

Datum för mottagande av rapporten: 2016-07-11

När och hur missförhållandet eller risken för missförhållande har uppmärksamats

Missförhållandet uppmärksamats 2016-07-07 ca kl. 16:00 av en handläggare i samband med en tjänsteutövning.

Redogörelse för händelseförloppet – beskriv detaljerat och noggrant vad som har hänt

Utredningen kommer att prata med följande identifierade funktioner som kan ge belysning om händelsen:

1. Närmaste chef och tillika enhetschef
2. Sektionschef och tillika biträdande förvaltningschef
3. Förvaltningschef
4. Systemadministratör

Noteras bör att funktionerna 1, 2 och 3 kommer i fortsättningen benämnas kollektivt som ”ledningen”

Följande är ett utdrag ur Lex Sarahrapporten:

2016-07-07 kl. 16:00 kommer till enhetschefens (där ärendet tillhör) kännedom om att en medarbetare som arbetar i en funktion som socialassistent med lite enklare handläggning nämnts på ett hembesök som två socialsekreterare gjort. Det som framkommit vid besöket är att socialassistenten är sambo med fadern till den (klienten) som hembesöket avser och att klienten nämner att aktuell socialassistent jobbar i Värnamo, varför denne inte vill ha assistenten som handläggare, bl.a. då assistenten är sambo med klientens fader. Det hör till saken att relationen mellan klienten och assistenten inte är de bästa.

Efter besöket tar en av socialsekreterarna kontakt med sin enhetschef för samråd. Enhetschefen i sin tur tar kontaktat med sin sektionschef för vidare samråd. Härefter har enhetschefen pga informationen gjort en logg på vad assistenten tittat på i verksamhets-systemet. Det framkommer där att assistenten under perioden 2016-05-02 – 2016-07-04 varit inne vid 14 olika tillfällen i klientens akt och gjort 73 slagningar i samtliga befintliga dokument som går att komma in i.

Erinras bör att klientens ärende aktualiserades på medborgarförvaltningen 2016-04-07 och utredande socialsekreterare har vid tre tillfällen på överläggningar haft uppe ärendet för konsultation med chef och medarbetare. Vid två av tillfällena har assistenten varit med på överläggningarna och hört ärendedragning men inte sagt något om att hon har koppling till ärendet i och med att det rör sig om sambons vuxna barn. Senaste tillfälle ärendet var på överläggning var 2016-06-22 och då var assistenten med. Varken kolleger eller chef har haft kännedom om att assistenten haft en nära samband med klienten.

Det har kontrollerats att assistenten informerats om den sekretess som råder samt underskrift om att information gett finns. Dessutom har kontrollerats att assistenten 2015-12-02 i och med genomgång av verksamhetssystemet Treserva fått information om att det inte är tillåtet att vara inne i ärenden än de man behöver för sitt arbete och följande exempel har tagits om de områden som man absolut inte få rota i: bl.a. släkt, grannar och kändisar

Erinra bör att det tidigare har hänt att assistenten har i samband med ett annat ärende meddelat att denne haft kopplingar och därför inte kunnat handlägga det ärende. Detta innebär att det kan antas att assistenten genom egen upplysning känt till rådande regelsystem.

Ledningens omedelbara åtgärder

Utredningen har identifierat följande omedelbara vidtagna åtgärder:

1. Närmaste enhetschef och sektionschef har 2016-07-07 haft överläggning om den inträffade.
2. Härefter har ledningen 2016-07-07 kopplat in centrala personalavdelningen i syfte att få professionell vägledning i ärendets fortsatta hantering. Överens med centrala personalavdelningen om mötestid 2016-07-08 kl. 08:30. Inkopplingen av centrala personalavdelningen innebär att kommunens centrala policy nu tar över.
3. 2016-07-08 görs åter en ny genomgång med socialsekreteraren som anmält händelsen till enhetschefen om vad som framkommit på hembesöket.
4. Kommunens bedömning efter det avslutade planerat möte 2016-07-08 kl. 08:30 var att assistenten under tiden kommunens utredning pågår avstängs från sin tjänst med bibehållen lön
5. Kommunens beslut att avstänga assistenten med bibehållen lön under pågående utredning meddelats assistentent 2016-07-08 ca kl. 10:00 vid ett sittande möte.
6. Ledningen erbjuder 2016-07-08 assistenten stödsamtal hos företagshälsovården i syfte att bearbeta den inträffade. Detta i enlighet med Lex Sarahrutinen samt kommunens övrig policy. Besöket till företagshälsovården är planerat till 2016-07-14
7. Kommunens senare utredning visat att ett brott mot Offentlighets- och sekretesslagen (OSL), dvs. olaga dataintrång har begåtts. Utredningens slutsats har förankrats med assistenten och dennes fack.
8. En formell Lex Sarahrapport upprättats 2016-07-11 med beslut att den inträffade ska utredas samt en bedömning om att det inträffade har varit ett allvarligt missförhållande och därför föreslog nämnden samma datum (2016-07-11) att besluta att omgående göra

anmälan till IVO, med tillägget att utredning kommer senare.

9. Förvaltningsledningen har 2016-07-13 gjort en polisanmälan, då det inträffade hamnat under allmänt åtal.
10. Assistenten har 2016-07-14 haft stödsamtal hos företagshälsovården för att bearbeta den inträffade enligt den tidigare planeringen.
11. Ordförande har på delegation 2016-07-15 beslutat att göra en formell anmälan till IVO på IVO: s särskilda blankett. Nämndens anmälan expedieras till IVO 2016-07-15 kl. 08:45
12. Assistenten har pga den inträffade själv valt att säga upp sin anställning fr.o.m. 2016-07-20.

Juridiska implikationer och skuldfrågan

Regelverket om sekretess?

Regler om offentlighet, sekretess och tystnadsplikt finns reglerade i Offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Dessa bestämmelser och hur de ska tolkas finns samlade i socialstyrelsens Handbok Artikelnummer: 2015-1-10 ISBN: 978-91-7555-260-6 med titel: ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”. Syfte med socialstyrelsens handböcker är att: Handböcker ska underlätta tillämpningen av de lagar och regler som gäller för socialnämndens handläggning av ärenden. Aktuell refererade handbok kompletterar Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS, som trädde i kraft den 1 januari 2015.

I det följande redovisas utdrag ur OSL om vad som sägs om sekretessbestämmelserna med koppling till sakfrågan i liggande utredning, då syfte med Lex Sarahutredningarna är bl.a. att de ska fungera som ett lärande dokument i verksamheterna.

Allmänt

- OSL innehåller både bestämmelser om förbud mot att lämna ut allmänna handlingar och om tystnadsplikt i det allmännas tjänst (1 kap. 1 § OSL).
- Att det råder sekretess för en viss uppgift innebär att uppgiften varken får avslöjas muntligt eller att en handling där uppgiften finns får lämnas ut. **Sekretessen gäller för alla anställda vid en myndighet, men också för uppdragstagare, förtroendevalda och andra likställda.**
- Sekretessen gäller mot allmänheten och i princip mot andra myndigheter (undantag till detta finns reglerad i särskild ordning i andra regelverk).
- I sekretess sammanhang ses varje kommunal nämnd med underlydande förvaltning som en myndighet. Det betyder att uppgifter som förekommer inom en nämnd inte kan lämnas till en annan nämnd utan hänsyn tagen till bestämmelserna i OSL.
- Sekretess gäller också mot andra verksamhetsgrenar inom en och samma myndighet, när verksamhetsgrenarna är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra.
- **Inom samma verksamhetsgren gäller s.k. inre sekretess, vilket innebär att en tjänsteman inte har rätt att ta del av uppgifter som han eller hon inte behöver för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.** Vad som menas med inre sekretess redovisas i betänkandet Ny sekretesslag. Där konstateras bl.a. att det i allmänhet ansetts vara självklart att uppgifter som omfattas av sekretess får lämnas mellan befattningshavare hos en och samma myndighet i den utsträckning som är normal och behövlig för ett ärendes handläggning eller för verksamhetens bedrivande i övrigt. I vilken utsträckning hemliga uppgifter därutöver

kan röjas inom en myndighet eller en verksamhetsgren har närmast ansetts vara en etisk fråga. Det har förutsatts att möjligheten att utbyta uppgifter inom en myndighet eller verksamhetsgren utnyttjas med omdöme. Det är denna form av begränsning som brukar betecknas som den inre sekretessen. Även om sekretesslagen inte innehåller någon reglering av den inre sekretessen, regleras den i viss omfattning i annan lagstiftning. I detta avseende hänvisas bl.a. till bestämmelsen i 11 kap. 5 § andra stycket SoL. Med ”obehörig” menas även personal som inte har med uppgifterna att göra i och för sitt arbete. I förarbetena sägs att bestämmelsen ska ses som ett viktigt komplement till sekretesslagens regler. Det sägs särskilt att bestämmelsen syftar till att skydda handlingar med sekretesskyddade uppgifter från dem ”som inte har legitim anledning att ta del av handlingen i sin tjänsteutövning”.

- **Sekretess kan ha olika styrka**

Det finns följande tre nivåer av sekretess styrka:

- Den strängaste formen av sekretess innehåller inget skaderekvisit, vilket brukar benämnas **absolut sekretess**. Det innebär att uppgiften ska hållas hemlig oavsett vilka följderna blir om uppgiften röjs. För kommunal familjerådgivning (26 kap. 3 § OSL) och personal i telefonväxel (40 kap. 4 § OSL) råder absolut sekretess.
- Den näst strängaste formen, omvänt skaderekvisit, innebär att sekretess råder för uppgiften om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men. I socialtjänsten gäller omvänt skaderekvisit (26 kap. 1 § första stycket OSL). Sekretessen gäller dock inte beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke eller beslut om slutna ungdomsvård.
- Den mildaste formen av sekretess, rakt skaderekvisit, innebär att sekretess råder för uppgiften om det kan antas att uppgiftens röjande medför men för den som uppgiften rör eller någon närstående till denne.

- **Sekretess till skydd för enskilda**

Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden (brukar räknas namn, personnummer, adress, telefonnummer, ålder, familjesituation, hälsotillstånd, missbruk, funktionsnedsättning, anställning och ekonomisk situation), om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Det framgår av bestämmelserna om socialtjänstsekretess i 26 kap. 1 § OSL. Bestämmelserna om socialtjänstsekretess i 26 kap. 1 § OSL gäller även hos förvaltningsdomstolar som handlägger mål om t.ex. LVU.

- **Sekretess mellan barn och föräldrar**

Vårdnadshavaren har enligt 6 kap. 11 § FB (Föräldrabalken) rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Av samma bestämmelse framgår att vårdnadshavaren i takt med barnets stigande ålder och utveckling ska ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. För att vårdnadshavaren ska kunna fullgöra sitt ansvar enligt FB måste han eller hon få del av viss information om sitt barn från t.ex. skola, hälsovård och socialtjänst. Vårdnadshavare har därför som regel rätt att ta del av även sekretessbelagda uppgifter som rör deras barn.

- **När barnet blir äldre och nått en viss mognad**

Denna rätt för vårdnadshavaren att ta del av uppgifter om barnet, tunnas emellertid ut i takt med att barnet blir äldre och bestämmanderätten flyttas över på den unge själv. När barnet har nått en viss mognad och utveckling i övrigt anses föräldrarna därför inte längre kunna ta del av personliga förhållanden som rör barnet t.ex. vad barnet har berättat för en läkare eller en socialsekreterare. Någon åldersgräns finns inte angiven, eftersom hänsyn måste tas till

barnets mognad och utveckling i övrigt, något som inte enbart kan bedömas med ledning av barnets ålder.

- **Hänsyn till barnets bästa**

Det kan dock finnas vissa undantagsfall då det av hänsyn till barnets bästa kan vara befogat att inte lämna ut vissa uppgifter till föräldrarna även om det är fråga om ganska små barn dvs. barn som inte har nått en sådan mognad att de fått ett integritetsskydd mot föräldrarna. I OSL finns därför en regel (12 kap. 3 § OSL) som innebär att sekretess för uppgift till skydd för en underårig gäller även i förhållande till vårdnadshavaren, om det kan antas att den underårige lidit betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren. Denna undantagsregel avser i första hand fall där barn och vårdnadshavare står i motsatsförhållande till varandra och där det oavsett barnets ålder är till skada för barnet att uppgifterna lämnas till vårdnadshavaren.

- **Sekretess och anhörigas ställning**

Anhöriga till vuxna personer har ingen ”automatisk” rätt att få ta del av sekretesskyddade uppgifter om t.ex. make, maka, sambo, en förälder **eller ett vuxet barn**. Frågan om någon anhörig ska få ta del av sekretessbelagda uppgifter kan tas upp med den enskilde i samband med utredning och beslut om insatser enligt SoL eller LSS. Frågan kan också tas upp när ett beslut om insatser börjar genomföras. Några exempel på när insatser börjar genomföras är när den enskilde flyttar in i ett särskilt boende för äldre eller en bostad med särskild service eller när den enskilde får hemtjänst för första gången. Om insatsen pågår under lång tid är det lämpligt att följa upp denna fråga, så att den enskildes ställningstagande fortfarande är aktuellt.

- **Sekretessbrytande bestämmelser**

Frågan om när det är tillåtet att bryta sekretessen inom socialtjänsten regleras närmare i OSL. Den sekretess som gäller för uppgift om enskilds personliga förhållanden inom socialtjänsten kan brytas i följande fall:

- om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning (10 kap. 28 § OSL), t.ex. anmälan om missförhållanden (14 kap. 1 § SoL och 24 a § LSS), anmälan enligt 6 § LVM, uppgifter om utbetald ekonomisk hjälp (12 kap. 7 § SoL) eller en anmälan till överförmyndaren som gäller god man eller förvaltare enligt 5 kap. 3 § SoF,
- vid misstanke om vissa allvarliga brott (10 kap. 23 § OSL),
- vid samtycke från den enskilde (12 kap. 2 § OSL),
- om en menprövning leder fram till att en handling eller uppgift kan lämnas ut (26 kap. 1 § OSL), eller om uppgiftslämnandet är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet t.ex. ta kontakt med personer utanför socialtjänsten vid en vårdnadsutredning, vid yttranden till domstol eller annan myndighet (10 kap. 2 § OSL). Utlämnande enligt 10 kap. 2 § OSL ska tillämpas restriktivt och med stor försiktighet. Bestämmelsen får inte användas som stöd för att höja myndighetens effektivitet eller för att hjälpa andra myndigheter i deras verksamhet.

- **Brott mot sekretess- och tystnadsplikt**

OSL innehåller inte några sanktionsbestämmelser. Den som bryter mot en bestämmelse om tystnadsplikt kan dömas för brott mot tystnadsplikt enligt 20 kap. 3 § BrB (Brottsbalken). Brott mot tystnadsplikt ligger under allmänt åtal. Sekretessen får dock brytas i en nödsituation, dvs. för att avvärja fara för liv, hälsa eller värdefull egendom, utan att den som bryter mot sekretessen riskerar straff (24 kap. 4 § BrB).

Regelverket om Behörighet att söka uppgifter

I Socialstyrelsens handbok ISBN: 978-91-85999-12-5 Artikelnr: 2008-101-1 framgår följande:

- Behörighet att söka uppgifter får bara göras av personer som är behöriga. Sekretesslagen sätter gränser för vilka som är behöriga. Detta framgår även av principen om s.k. inre sekretess inom socialtjänsten.
- Den inre sekretessen innebär att endast den som har legitim anledning att ta del av en handling i sin tjänsteutövning är behörig att göra det. Av förarbetena till Lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (SoLPuL) framgår att regeringen utgår ifrån att den personuppgiftsansvarige (nämnden) utformar de tekniska systemen så att endast behöriga personer kan göra sökningar, samt att det finns behörighetskontrollsystem. Den enskilde handläggarens sökmöjligheter bör kunna begränsas mycket kraftigt.
- Den personkrets som arbetar med uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring, forskning och framställning av statistik bör kunna begränsas till vad som är ytterst nödvändigt. Det ska i efterhand gå att fastställa vilka personer som har tagit del av informationen (loggning). Enligt Datainspektionen bör loggen vara så detaljerad att den kan användas för att utreda felaktig eller obehörig användning av personuppgifter. Loggen bör visa användarens identitet, datum och tid för åtkomst samt information om vilka uppgifter användaren har haft åtkomst till.
- **Nämnden bör utarbeta en rutin för regelbunden uppföljning av loggen och de anställda måste få information om loggning och uppföljning av loggen. När det gäller sekretessmarkerade uppgifter är det viktigt att vara mycket försiktig så att ingen obehörig kommer åt uppgifterna. Enligt Datainspektionen bör nämnderna ta fram rutiner för hur de ska handskas med sekretessmarkerade personuppgifter.**
- Åtkomst till sekretessmarkerade uppgifter ska inte ges fler handläggare än vad som är absolut nödvändigt. Det är enligt Datainspektionen mycket olämpligt att adressen syns i kommuninvånarregistret eller ärendehanteringssystemet med åtkomst för alla handläggare. En nämnd är skyldig att se till att de personuppgifter som behandlas är riktiga och, om det är nödvändigt, aktuella. Det är därför viktigt att det finns ett fungerande system för uppdatering av personuppgifter, t.ex. adressändringar och namnändringar. Det finns en risk för att ändringar inte uppmärksammas om uppdateringar bara görs manuellt av handläggarna, vilket kan leda till att personuppgifter som behandlas är oriktiga och inaktuella. Enligt Datainspektionen bör nämnderna därför uppdatera sina ärendehanteringssystem automatiskt, exempelvis varje vecka, i samband med uppdatering av kommunens befolkningsregister.

Regelverk för olika jävsituationer

Bestämmelserna om jäv finns i 6 kap. 24-27 §§ kommunallagen (KL).

För att garantera att myndigheter handlägger ärenden objektiv och opartiskt finns regler om jäv. Reglerna enligt socialstyrelsen kan sägas utgöra komplement till regeringsformens bestämmelse om domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen ska beakta allas likhet inför lagen och iaktta saklighet och opartiskhet.

Av 10 kap. 1 § SoL. följer att det är kommunallagens regler om jäv som ska tillämpas hos socialnämnden (Medborgarnämnd i Värnamo för IFO delen). Jävsreglerna är tillämpliga i alla ärenden hos nämnden oavsett om det gäller ett ärende enligt SoL eller enligt annan lagstiftning. Såväl förtroendevalda som anställd personal omfattas av jävsreglerna.

Enligt 6 kap. 26 § KL ska man bortse från jäv när frågan om opartiskhet uppenbarligen

saknar betydelse. Undantagsregeln kan vara tillämplig för tjänstemän som utför rent expeditionella åtgärder (diarieföring, utskrift och expediering) eller som handlägger ärende rutinmässigt utan att ha något eget inflyttande på innehållet, t.ex. debiterar en fastställd avgift. Utomstående, t.ex. sakkunniga eller konsulter, som inte deltar i själva handläggningen av ärendet omfattas inte av jävsreglerna. Detta utesluter inte att de analogt i en jävssituation kan komma att betraktas som olämpliga för uppdraget.

Av 6 kap. 25 § KL framgår följande om olika jävsgrunder:

- Jäv kan föreligga även om vederbörande tjänsteman rent faktiskt inte har brustit i kraven på objektivitet och opartiskhet, eftersom bestämmelsen träffar såväl grundade som objektivt grundade misstankar.
- En förtroendevald eller **anställd inom socialtjänsten** är jävig om
 - saken angår honom själv eller hans make, sambo, förälder, barn, syskon eller någon annan närstående eller om ärendets utgång kan väntas medföra synnerliga nyttan eller skada för honom själv eller någon närstående (sakägar-, intresse- och släktskapsjäv),
 - han eller någon annan närstående är ställföreträdare för den som saken angår eller för någon som kan vänta synnerlig nytta eller skada av ärendets utgång (ställföreträdarjäv),
 - ärendet rör tillsyn över sådan kommunal verksamhet som han själv är knuten till,
 - han har fört talan som ombud eller mot ersättning biträtt någon i saken (ombuds- eller biträdesjäv) eller
 - det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i ärendet (s.k. delikatessjäv)
- **Den som vet om eller antar att han eller hon är jävig i ett ärende ska enligt 6 kap. 24 § andra stycket KL själv tala om det.** Vanligen sker detta informellt och ärendet överlämnas till en annan handläggare eller beslutsfattare.
- **Den som är jävig i ett ärende får inte delta i eller närvara i något skede av handläggningen av ärendet och får inte heller fatta beslut i ärendet.**
- Av 6 kap. 24 § KL framgår ff. En förtroendevald eller anställd som i och för sig är jävig i ett ärende får dock vidta sådana åtgärder som någon annan inte kan vidta utan olägligt uppskov. Hänsyn ska tas till såväl sakens beskaffenhet och åtgärdens natur som till kravet om snabbhet och effektivitet. Måste en åtgärd vidtas omedelbart eller kan den i vart fall inte utan avsevärd olägenhet skjutas upp, ska förekomsten av jäv inte hindra att åtgärden vidtas, om inte någon annan än den jävige kan ombesörja den inom samma tid (prop. 1993/94:188 s. 101)

Medborgarförvaltningens fastställda rutiner

Medborgarförvaltningens har följande rutiner som har koppling till den inträffade:

- Introduktion för nya medarbetare (en checklista för alla personalansvariga)
- Rutiner för sekretess och tystnadsplikt
- Rutin för nya medarbetare – verktyg och system
- Rutin för kontroll av Loggarna på kommunens datanät som ske på IT-avdelningen
- Rutin för kontroll av loggarna av socialtjänstens verksamhetssystem Treserva som gjorts av systemadministratörerna i ett stickprov två gånger per år (en på våren och en på hösten)
- Tillgång till s.k. ”Info Torg Person för socialtjänsten” som har koppling till befolkningsregistret. Inom socialtjänsten finns verksamheter med högt ställda krav. Info-Torgs tjänster blir ett värdefullt redskap. Tjänsten möjliggör att verksamheten kan snabbt hitta uppgifter om personers folkbokföring, familjrelationer, ekonomi, tillgångar, företagande, rättsavgöranden mm. Med aktuella personuppgifter kan handläggningen både

säkerställas och effektiviseras. Vid försörjningsstöd gäller inte minst att förebygga felaktiga utbetalningar (FUT).

Vad det rapporterade missförhållandet eller risken för ett missförhållande har bestått i och vilka konsekvenser det har fått eller kunde ha fått för den enskilde

Det rapporterade missförhållandet eller risken för ett missförhållande med dess konsekvenser för aktuell klient har bestått i det följande:

- Assistenten har medvetet brutit mot Offentlighet- och sekretesslagen (OSL), trots att denne med egenhändig namnteckning skriftligt har intygat att denne har av sin närmaste chef fått information om OSL bestämmelserna. Det finns dokumenterat att denna information ägde rum **2015-12-00**. Handlande innebär att assistenten har kommit åt klientens skyddade uppgifter som kan få men för klienten med tanke på det släktskap (assistenten är sambo med klientens pappa) som finns dem emellan.

Påpekas bör att socialtjänstens ärendetredning visat att relationen mellan klienten och assistenten enligt klienten själv inte är de bästa. Därför är bedömningen att även brott mot följande bestämmelse i OSL kan vara tillämpliga: I OSL finns en regel (12 kap. 3 § OSL) som innebär att sekretess för uppgift till skydd för en underårig gäller även i förhållande till vårdnadshavaren, om det kan antas att den underårige lidit betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren. Denna undantagsregel avser i första hand fall där barn och vårdnadshavare står i motsatsförhållande till varandra och där det oavsett barnets ålder är till skada för barnet att uppgifterna lämnas till vårdnadshavaren.

- Assistenten har medvetet brutit mot regelverket om behörighet att söka uppgifter (s.k. dataintrång), trots att assistenten 2015-12-02 har i samband med utbildning i verksamhetssystemet Treserva fått det understyrket att det är absolut förbjuden att logga in sig på släkt, grannar och kändisar. Innehållet i den Powerpoint som brukar användas i utbildningen ser ut så här:
 - Allt som görs på datorn loggas
 - Allt man gör i verksamhetssystemet Treserva loggas
 - Loggarna kontrolleras på IT-avdelningen samt av systemadministratörerna när det gäller Treserva
 - Loggarna är en allmän handling och kan begäras ut av allmänheten
 - Dataintrång kan leda till polisanmälan
 - Man får inte gå in i andra ärenden än de man behöver för sitt jobb.

Noteras bör att utbildare utöver ovanstående Powerpoint presentation brukar ta som exempel följande som man extra ska vara uppmärksamma på: släkt, grannar och kändisar. Som parantes kan nämnas att utbildare tycker att det oftast blir frågor när dessa exempel tas upp.

Trots ovanstående utbildning har assistenten ändå varit inne i klientens skyddade uppgifter. Bedömningen är att det blir extra allvarligt när assistenten inte en gång utan har mellan 2016-05-02 – 2016-07-04 varit inne vid 14 olika tillfällen och gjort 73 slagningar i samtliga befintliga dokument som går att komma in i. Bedömningen är att assistentens handlande utgör ett grovt övertramp mot klientens integritet. Inget kan veta vilka motiv som kan ligga bakom assistentens agerande - men på grund av släktskapet kan det kanske antas att det kan finnas någon baktanke. Erinra bör att det var klienten som hade ångest inför att assistenten förmodligen skulle kunna komma åt de skyddade uppgifterna varför klienten särskild uppmärksammade de hembesökande social-

sekreterarna om att assistenten inte skulle handlägga dennes ärende. Det var just denna oro hos klienten som möjliggjort att det hela uppdragades.

- Assistenten har också medvetet brutit mot regelverket om jäv genom att denne inte hade upplyst om att denne är släktskapsjävigt enligt bestämmelserna i 6 kap. 25 § KL. Härvid följer enligt 6 kap. 24 § andra stycket KL att den som vet om eller antar att han eller hon är jävig i ett ärende ska självmant tala om det. Enligt socialstyrelsen sker vanligen detta informellt och ärendet överlämnas till en annan handläggare eller beslutsfattare. Vidare framgår av samma lagrum att den som är jävig i ett ärende får inte delta i eller närvara i något skede av handläggningen av ärendet och får inte heller fatta beslut i ärendet. Det finns vittnesmål om att assistenten känt till jävsreglerna genom att i ett annat tidigare ärende upplyst om jävsituationen. Men när det gällde aktuellt ärende hade så inte skett. Detta kan inte annars tyda på annat sätt än att det var ett medvetet val.

Sammantaget anser utredningen att händelsen kan skapa en stor ångest hos klienten, då klienten inte vet i vilken utsträckning assistenten skulle kunna använda den vunna kunskapen om de skyddade uppgifterna mot klienten.

De orsaker till missförhållandet eller risken för ett missförhållande som har identifierats

Utredningen har identifierat följande orsaker till missförhållandet eller risken för ett missförhållande:

Utredningen har 2016-10-12 haft samtal med enhetschefen. Följande har framkommit av samtalet:

- Avsaknad av formell arbetsbeskrivning för assistentfunktionen. Det finns ingen formell arbetsbeskrivning för tjänsten. Funktionen har funnits tidigare men plockades bort 2008/9 i och med införande av verksamhetssystemet Treserva. Senare har konstaterats att behovet av funktionen fortfarande har varit aktuell, varför den åter inrättades tillfälligt 2015 i syfte att avlasta socialsekreterarna.
- Arbetsuppgifterna omfattar följande områden: Handlägger och fattar beslut om lättare ärenden inom försörjningsstöd, innebärande handläggning av allt ärenden som inte kräver vidare utredning och planering. Därmed behörighetsbehov för stor områden.
- Aktuell händelsen berott på att klienten var folkbokförd i en annan kommun där dennes uppgifter varit skyddade. När klienten sedan flyttade till Värnamo kommun följde den skyddade uppgiften inte med. Då medborgarförvaltningens verksamhetssystem saknar s.k. ”Rik-Sök” funktionen mot det nationella folkbokföringsregistret syntes inte att klientens uppgifter var skyddade. Erinra bör att ”Rik-Söks” funktionen inom socialtjänsten innebär att om en handläggare skriver in en klients personnummer då får man automatiskt meddelande ifall klienten i fråga har t.ex. en skyddad identitet och därmed blir det lättare att uppmärksamma. Noteras bör att aktuell klient hade en skyddad identitet i sin gamla kommun som systemet inte kunde tala om - samtidigt hade klienten själv inte meddelat detta till medborgarförvaltningen. Det var därför klienten finns i medborgarförvaltningens system som en icke skyddad identitet som gör det möjligt för alla som har ”generell behörighet” att kunna komma åt dennes uppgifter. Då assistenten hade ”generell behörighet” att kunna handlägga alla ärenden som inte är planerade kunde hon missbruka förtroendet i annat syfte som inte var menat.
- Det finns ytterligare en annan felkälla, nämligen en outnyttjad tillgång till **s.k. ”Infоторget”** som också är kopplad till befolkningsregistret. Infоторget kan också ge utslag om sekretess statusen i hela befolkningen. Nackdelen med ”infоторget” är att den har en uppdateringsfördröjning med ca två veckor. Utredningens bedömning är att det

verkar som att Infotorgets tjänster inte hade nyttjats i samband med klientens första kontakt med socialtjänsten. Hade så skett, då hade socialtjänsten förmodligen uppmärksammat att klienten haft skyddade identitet.

- Klientens socialsekreterare har nu i efterhand manuellt lagt in klientens uppgifter som skyddade. Dock bör påpekas att enligt behörighet bestämmelserna är en nämnd skyldig att se till att de personuppgifter som behandlas är riktiga och, om det är nödvändigt, aktuella. Det är därför enligt bestämmelserna viktigt att det finns ett fungerande system för uppdatering av personuppgifter, t.ex. adressändringar och namnändringar. Dock bör noteras att bestämmelserna påpekar att det finns en risk för att ändringar inte uppmärksammas om uppdateringar bara görs manuellt av handläggarna, vilket kan leda till att personuppgifter som behandlas är oriktiga och inaktuella.
- Enligt utredningens bedömning är nuvarande stickprov kontrollintervallen om två tillfällen per år (en till våren och en till hösten) alldeles för långt. **Enligt Datainspektionen bör nämnderna uppdatera sina ärendehanteringssystem automatiskt, exempelvis varje vecka, i samband med t.ex. uppdatering av kommunens befolkningsregister.**

Om något liknande har inträffat i verksamheten tidigare och i så fall varför det har inträffat igen.

Så vitt är känt har inte något liknande i denna styrka inträffat i verksamheten tidigare. Det har tidigare inträffat händelser där missförhållande handlade om utskick av protokollsutdrag innehållande skyddade uppgifter till fel mottagningsadress.

Bedömningen av om något liknande skulle kunna inträffa igen.

Riskbedömning

SKL har tagit fram nedanstående modell för risk- och händelseanalyser för individ- och familjeomsorg, där man skattad sannolikheten och allvarlighetsgrad för att en viss negativ händelse ska inträffa. Riskbedömningen utgår ifrån sannolikheten och allvarlighetsgraden. Riskens storlek fås fram genom att multiplicera värdet för allvarlighetsgraden med värdet för sannolikheten för den inträffande. **Risker som skattas t ex till ”8” eller mer utgör en stor risk.**

Utredningen har utifrån SKL modellen samt verksamhetens bedömning gjort följande riskanalys (X) av den inträffade

Allvarlighetsgrad \ Sannolikhet för inträffande	Mindre (1) Obehag	Måttlig (2) Risk för skada av hälsa o utv.	Betydande (3) Allvarlig skada t. ex vanvård	Hög (4) Dödsfall/ självmord
Mycket liten (1) Kan inträffa en gång per år X				X
Liten (2) Kan inträffa varje månad:				
Stor (3) Kan inträffa varje vecka eller vid ett av tio tillfällen				
Mycket stor (4) Kan inträffa dagligen eller vid ett av tre tillfällen				

Av ovanstående riskmatris har utredningen skattat sannolikheten för att en liknande händel-

se skulle kunna inträffa igen som **mycket liten**, vilken motsvarar ”1” på skalan. Allvarlighetsgraden skattats som **hög** vilken motsvarar ”4” på skalan. Detta ger en riskstorlek på ”4”. Utifrån detta gör utredningen bedömningen att något liknande inte skulle kunna inträffa igen om nödvändiga åtgärder vidtas. Erinra bör att den underliggande bristen i aktuell händelsen har varit avsaknaden av meddelande om skyddad identitet via kopplingen mellan personnummer och befolkningsregistret (s.k. Rik-Sök). Skulle en sådan funktion finnas hade inte assistenten kunnat lyckas komma åt den skyddade informationen då denne inte haft den behörigheten. Dock bör påpekas att verksamheten har tillgång till ”Info Torg Person inom socialtjänsten”, men det verkar som funktionen inte har nyttjats i samband med klientens första kontakt. För att liggande utredningen ska försäkra sig om att ”Info Torget Person” verkligen fungerar har utredningen bett systemadministratören köra ett testfall. Systemadministratören har meddelat följande: ” Jag har gjort en sökning i Info-Torg på sekretesskyddad person och jag får träff på personnr och det står ålder, kön och sekretesskyddad personuppgift”. Systemadministratörens utfall innebär att Info-Torget fungerar som det ska.

Utredningens bedömning är att då verksamheten redan förfogar sig över Info-Torg verkar det som med mer användarutbildningsinsatser till handläggarna om hur Info-Torget fungerar skulle detta bidra till ökad effektivitet. Bedömningen är att till exempel kan en sådan utbildning fokuseras på områden som:

- Bästa sätt att nyttja Info-Torgs tjänster för att hitta önskade uppgifter om personer. Det gäller folkbokföringsinformation och familjerelationer men även ekonomi, tillgångar, företagande, rättsavgöranden m.m.
- Bästa sätt att använda rapport-mallar i Info-Torg där man snabbt kan skriva ut valfria uppgifter samlade i form av en personrapport.
- Bästa sätt att tolka uppgifterna som man får via Info-Torg

Problemet med avsaknad meddelande (via verksamhetssystemet) om att en klient har skyddade uppgifter är känt av ledningen genom att det uppmärksammades i samband med en annan Lex Sarahrapportutredning. Ledningen aviserade då att det skulle inköpas aktuell modul till verksamhetssystemet Treserva. Arbetet med att inköpa modulen inleddes omedelbart genom att förvaltningschefen gav systemadministratören i uppdrag att ta fram beslutsunderlag till inköpet. Dock kan konstateras att modulen för närvarande inte är på plats (se verksamhetens vidtagna åtgärder i nedanstående avsnitt).

Verksamhetens vidtagna åtgärder för att eliminera att liknande händelsen inträffa igen

Verksamheten har vidtagit samt ämnat ta följande åtgärder:

- Rik-Söks funktionen är köpt. Till detta krävs följande aktiviteter innan funktionen kan börja utnyttjas:
 - Det krävs uppdateringar av våra servrar innan Rik-Söks kan installeras. IT-avdelning jobbar f.n. med uppdateringarna
 - Köp av ett certifikat (en sort e-legitimation för servrarna) från leverantören Steria. Detta är på gång
 - Avtal med skatteverket för att kunna komma åt befolkningsregistret. Detta är på gång.
- Övervägning om tätare kontrollintervaller av loggarna
- Generell översyn över rutinerna pga verksamhetens tillväxt och komplexitet sedan gällande rutiner fastställdes.
- **Övervägning om att förstärka verksamhetssystemet Treserva utbildningar med även utbildning i ”Info-Torgfunktionen”**

- Erinna bör att kommunen som helhet har beslutat om ett nytt ärendehanteringssystem (evolution) vars användning har påbörjats. Första etappen av utbildningar har 2016-10-13 hållits med medborgarförvaltningens första grupp. Ledningens bedömning är att med införande av evolution blir det lättare att få ordning på alla sina styrdokument.

Utredningen anser att de vidtagna samt ämnade tagna åtgärderna är positiva

Utredningens avslut (beslut eller ställningstagande):

Utredningens bedömning är att den inträffade är väldigt allvarligt på grund av de 14 antal tillfällen assistenten varit inne i uppgifterna och de 73 slagningarna som gjorts.

Utredningen kan konstatera att det finns rutiner för kontroll av loggaktiviteterna som sker vid två tillfällen (våren och hösten). Bedömningen är att det kanske behöver göras en översyn för att se, på vilket sätt kan verksamheten ännu mer effektivisera loggkontrollerna.

Utredningen vill erinra om att socialtjänstens verksamhet är komplex och de flesta som söker socialtjänstens hjälp ha ett komplex behov. Verksamhetens struktur gör att det är många medarbetare med sina specialistkompetenser som är involverade i de olika delarna av den enskilda klientens insatser. Bedömningen är att det moderna digitalsamhället komplicerar ytterligare administrationen av dessa insatser, då journaler, utredningar och beslut om insatser är digitaliserade. Det ställer då stora krav på nämnden att vara extra noga med identifiering av vilka medarbetare som skulle få tillgång till de skyddade uppgifterna till klienternas bästa. Men detta lär inte heller göras lätt med tanke på gränsdragningsproblem, där ärendena går in i varandra. Därför är det utredningens bedömning att den mest effektiva metoden som står till nämndens förfogande är information och utbildning om regelverken som styr verksamheterna. Noteras bör att även om nämnden kompletterar kontrollsystemet med intensifierad information- och utbildningsinsatser är det utredningens vidare bedömning att det alltid kommer att finnas medarbetare som av olika anledningar ibland kan brista i sina omdömen. Assistenten fick information och utbildning om regelverken, likväl brast denne i sitt omdöme.

Utredningen konstaterar att "Rik-Sök" modulen är på gång att installeras. Detta tillsammans med den redan tillgänglig tillgång till Info-Torget innebär att verksamheten kommer att vara rustade för att ta an uppmaningen om att se till att skyddade uppgifter blir som skyddade. För att detta ska lyckas krävs enligt utredningens bedömning en regelbunden information- och utbildningsinsatser om hur funktionerna (Rik-sök och Info-Torg) kan bäst nyttjas.

Med hänvisning till allt som framkommit i utredningen föreslås att nämnden ger medborgarförvaltningen i uppdrag att se över sina rutiner i syfte att kvalitetssäkra verksamheten.

Utredningen har härmed slutfört sitt uppdrag 2016-10-18

Noah Anagbonu
Kvalitetsutvecklare/utredare

Förvaltningschefens beslut eller ställningstagande

Förvaltningschefen beslutar 2016-10-00 enligt följande:

- Förvaltningschefen vill uppmärksamma nämnden om att hon/han inte delar utredningens slutsatser (i händelsen av en utomstående utredare). Skälet till detta är följande:
...
- Förvaltningschefen delar utredningens slutsatser för vidare befordran till nämndberedning.
- Förvaltningschefen delar utredningens slutsatser dock med följande tillägg för vidare befordran till nämndberedning:
 - utredningen underrättas med stöd av 14 kap 5 § SoL uppdragsgivare ...
 - utredningen underrättas samarbetspartner ...
 - utredningen skickas efter nämndberedning till Inspektionen för Vård och Omsorg som komplettment till nämndens tidigare anmälan enligt delegeringsbeslut 2016-07-15 nr. 9
- Förvaltningschefen delar utredningens slutsatser dock vill påpeka att utredningens åtgärdsförslag kommer kräva resurstillskott enligt motivering som framgår av bilagd skrivelsen till liggande utredning för vidare befordran till nämndberedning.
- Övrig såsom ...

Förvaltningschef